

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

Coloniae Munatianæ, 1665

2 Sponsum sponsa, viru[m] non uxor deserit unquam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62915)

heredem propter, quæ post amplioris sanctitatis propo-
situm nubunt: non quia non damnentur, sed ne in eis
ipse nuptiæ dominari putarentur: sed cum dixisset [nu-
bere volunt,] continuo addidit, damnationem habentes,
& dixit, quare: [quoniam primam fidem irritam
fecerunt:] ut voluntas, quæ a proposito cecidit, appare-
at esse damnata, sive sublequantur nuptiæ, sive desint.
¶ Proinde, qui a dicunt talium nuptias non esse nu-
ptias, sed potius adulterias, non mihi videntur satis ac-
cute ac diligenter considerare quid dicant. Fallit eos
quædam similitudo veritatis. Quia enim Christi conjugi-
um dicuntur eligere, quæ Christiana sanctitate nu-
bunt, & hinc argumentantur quidam dicentes: Si vi-
ro suo vivo, quæ alteri nubit, adultera est, sicut ipse Do-
minus in Evangelio diffinit. a. vivo ergo Christo, cui mors
altera non dominatur, quæ conjugium ejus elegerit, si ho-
minem nubit, adultera est. ¶ Qui hoc dicunt, acutè qui-
dem moventur, sed parum attendunt hanc argumenta-
tionem, quantum rerum sequatur absurditas. Cum enim
legitabiliter etiam vivente viro, ex ejus consensu con-
tinentiam femina Christo voveat, jam secundum isto-
rum rationem nulla hoc facere debet, ne ipsum Chri-
stum (quod sentire nefas est) adulterum faciat, cui vi-
vente viro nubit. Deinde d. cum primæ nuptiæ meli-
ores sint, quàm secundæ, abicit, ut sanctarum vi-
dendum ille sit sensus, ut Christus eis videatur quasi fe-
cundus maritus. Ipsum enim habebant & antea (quan-
do vitæ sanctitatem subdit serviebant) non carnali-
ter, sed spiritaliter unum, cui ecclesia ipsa, cujus mem-
bra sunt, copulata est: quæ fidei, spei, & charitatis inte-
gritas non in solis virginibus sacris, sed etiam viduis,
& conjugis fidelibus tota virgo est. Univerfa quippe
ecclia, cujus ille membra sunt, Apostolus dicit,
[Opem vobis viro virginem castam exhibere Chri-
sto.] Novit autem ille virginem conjugem sine corru-
ptione carere, quem in ipsa etiam carne potuit mater
sine corruptione procreare. ¶ Fit autem per hanc mi-
nus consideratam opinionem, quæ putat lapsarum à
sancto proposito fornicarum, si nuptiis, non esse
conjuges, non parvum malum, ut à maritis separentur,
maximè, quasi adulteræ sint, non uxores: & cum volunt
illis separatas reddere continentiam, faciunt maritos ea-
rum adulteros veros, cum suis uxoribus vivis alteras
darent. ¶ Quapropter non possum quidem dicere,
à proposito meliore lapsas, si nuptierint, feminas,
adulteras esse, non conjugas: sed planè non dubitaverim
dicere, lapsas & ruinas a castitate sanctiore, quæ vove-
tur Deo, adulteras esse peiores: Si enim (quod nullo
modo dubitandum est) ad offensionem Christi pertinet,
cum membrum ejus fidem non servat marito, quanto
gravius offenditur, cum illi ipsi non servat fides in eo
quod exigit oblatum, qui g. non exegerat offerendum?
Cum enim quisque non reddat quod non imperio com-
pulsus, sed consilio communis vovit, tanto magis fra-
udari vovi augeat iniquitatem, quanto minus habuit vo-
vendi necessitatem.

¶ Nubunt] In aliquo vetustis, & originali legitur, non
nubunt, & utraque lectio videtur ferri posse. Adulta vero alia ex
ipso verbo Augustini sui emendata.

C. XLII. ¶ De viduis, quæ primam fidem irri-
tam fecerunt.
Item Gelasius in epistola ad Episcopos Lucania
& Bruttiorum, c. p. 23.

De viduis b sub nulla benedictione velandis su-
perius late, sufficienterque prædiximus. ¶ Quæ, si

a. Suprà dist. 27. quidam. b. al. non nubunt. c. Matth. 10.
Rom. 6. d. Beda 1. Corinth. 7. e. 2. Corinth. 11. f. Suprà
ead. versio. g. al. quod. h. Poly. l. 4. tit. 24. Bureh. l. 6. c. 34.
Ivo p. 7. cap. 3.

propria voluntate professam pristini conjugii castitatem
mutabili mente calcaverint, periculi earum intererit,
quali Deum debeat satisfacione placare: quia juxta
Apostolum a, primam fidem irritam fecerunt. Sicut
enim si se forsitan continere non poterant, secundam A-
postolum b nubere nullatenus veta bantur, sic habita se-
cum deliberatione, promissam Deo pudicitie fidem de-
bent custodire. Nos autem nullum talibus laqueum de-
bemus injicere, sed solum adhortationes præmii semper-
terni, pœnasque proponere divini iudicii: ut & nostra
sit absoluta conscientia, & illarum pro se rationem Deo
reddat intentio. ¶ Cavendum est quippe, quod de ea-
rum moribus, actibusq; B. Paulus Apostolus e testatur.
Quod plenius exponere præterimus, ne sexus instabilis
non tam detinetur, quam admoneri videatur.

C. XLIII. ¶ De eodem.
Item Theodorus d.

3. Si quis votum virginittatis habens, &c.

Quod autem vovente præmissis auctoritatibus habentur ab invice-
cem discedere, quorum verò conjugia auctoritatibus Augustini &
Theodori e solvenda non sunt, in capitulis de ordinatione clericorum
evidenter ostenditur. Illud autem Innocentii f, quæ virgines se-
cra publice nubentes illo vivente, cui se conjunxerant, prohibentur
admitti ad penitentiam, non ita intelligendum est, ut aliquo tem-
pore excludantur à penitentia, quæ digne penitentiam agere volue-
rint: sed prohibentur admitti ad penitentiam, quæ ab incestu copula
discedere noluverint. Post propositum namque sacre religionis non
potest Deo per penitentiam reconciliari, quæ ad habitum suæ profes-
sionis redire neglexerit. Tunc enim ille, cui se junxerat, et deservit
erit, cum ab illius illicitis amplexibus hæc penitus recesserit: ut ista
sit sensus capituli. [Quæ g Christo spiritaliter nubunt, si postea
publice nuptierint, non eas admittendas esse ad penitentiam censo-
mus, nisi hi, quibus se junxerant, de mundo recesserint,] et subse-
quendum est, nubentibus. Tunc enim viri de mundo recedant, tunc
deseruntur, cum ab eorum concupiscentia ipsi penitus se alienave-
rim: sicut mundus ei dicitur mortuus, quem sui illecebræ non as-
trinxit, & ille perhibetur mortuus mundo, qui nihil in mundo inven-
di concupiscit. Hoc autem sic intelligendum esse, ex subsequenti
exemplo idem Innocentius ostendit h, dicens: [Quicumque i vira
vivente alteri nuptierit, adultera habeatur: nec eis agenda peniten-
tia locus conceditur, nisi unus ex his fuerit a sanctus.] Hoc de dere-
tilla intelligendum est, quæ si vivente viro suo alteri nubit, adultera
est: nec ad penitentiam admittitur, nisi vel primus revertatur in
pulverem, k de quo sumptus est, vel secundus ab ejus copula ces-
sando, et moriatur, ut dictum est supra. Quia ergo Christus, cui
spiritaliter nubunt, jam non moritur, mori i illi ultra non domi-
nabitur, restat, ut ille, cui secundo nubunt, eis moriatur. In utroq;
autem, nisi sic intelligeretur, esset contrarius Domino, dicente per Pro-
phetam: in [In quavisque hora peccator conversus fuerit, &c.] &
cunctis interpretibus divinis legi inveniretur ad versus. Probatur
illud idem auctoritate illius capituli, quod de vota n, quæ maritum
acceperit, prohibetur ad penitentiam admitti, nisi vel uterque
continentiam professus fuerit, vel ille, cui se junxerat, de hoc mun-
do recesserit.

QUÆSTIO II.

1 Equitur secunda quæstio, quæ queritur, an puella alteri de-
sponsata possit renuntiare priori conditioni, & transferre
sua vota ad alium.

1 Hic primum videndum est, an conjugium sit inter eos.
2 Secundo, an possint ab invicem discedere.

Eos o autem conjuges esse, & ex diffinitione conjugii, &

a 1. Tim. 5. b 1. Cor. 7. c 1. Tim. 5. d Suprà dist. 27. cap.
si vir. e disto e. si vir. f sup. ead. qua Christo. g sup. ead.
qua Christo. h ex glossa ord. i Gal. 6. k Gen. 4. l Rom. 6.
m Exech. 34. n sup. ead. de votam. o Sent. 4. dist. 27. Ivo
p. 8. c. 1. Pann. l. 6. c. 1.

authoritate multorum facile probatur. Sunt enim nuptiae, sive matrimonium, viri, mulieris, conjunctio, in diuina vita consuetudinem continens. Inter hos autem fuit conjunctio, qua in diuina vita consuetudinem exigebat. Fuit enim inter eos consensus, qui est efficiens causa matrimonii, iuxta illud Iheronimus: [Consensus facit matrimonium.] Item Ioannes Chrysostomus, [id est, auctor operis imperfecti, homil. 32. in Mattheum.]

C. I.

Matrimonium a quidem non facit coitus, sed voluntas: & ideo non soluit illud separatio corporis, sed separatio voluntatis. Ideo qui dimittit conjugem suam, & aliam non accipit, adhuc maritus est. Nam etiam corpore separatus est, tamen adhuc voluntate conjunctus est. Cum ergo aliam acceperit, tunc plene dimittit. Non ergo qui dimittit, moechatur, sed qui alteram ducit.

C. II.

Item Nicolaus Papa ad consulti Bulgavorum,

cap. 3.

Sufficiat tibi secundum leges solus eorum consensus, de quorum conjunctionibus agitur. Qui consensus si in nuptiis solus forte defuerit, cetera omnia etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur.

¶ Emendatum est caput hoc ex ipsi Nicolai responsione. Cum ergo inter istos consensus intercesserit, qui solus matrimonium facit, patet hoc conjugem fuisse. Sed quaeritur qui consensus facit matrimonium, an consensus cohabitationis, an carnalis copula, an uterque. Si cohabitationis consensus matrimonium facit, tunc frater cum sorore matrimonium potest contrahere: si carnalis copula, inter Mariam & Ioseph non fuit conjugium. Verebat enim Maria se virginem perseveraturam. Unde ait Angela: c. [Quomodo fieri istud, quoniam virum non cognosce?] id est, me non cogitaturam proposui. Neque enim quia tunc virum non cognoscebat, necesse erat inquiri, quomodo posset filium habere, sed quia nunquam se cogitaturam proposuerat. ¶ Si ergo contra suam propositionem postea consensit in carnalem copulam, rea facta est voti, virginitalis, mentis, & si non opere d. violata. Quod de ea sentire nefas est: sicut Augustinus ait.

C. III.

Beata Maria e proposuit se servaturam votum virginitalis in conditione, sed ipsam votum virginitalis non expressit ore: Subiecit se divinae dispositioni, dum proposuit se perseveraturam virginem, nisi Deus aliter ei revelaret. Committens ergo virginitalitatem suam divinae dispositioni, consensit in carnalem copulam, non illam appetendo, sed divinae inspirationi in utroque obediendo. Postea vero filium genuit, & quod corde conceperat, simul cum viro labiis expressit, & uterque in virginitalitate permansit. ¶ Consensus ergo cohabitandi, & in diuina vita consuetudinem retinendi interveniens, eos conjuges fecit. Individua vero vitae consuetudo est, talem se in omnibus exhibere viro, qualis ipsa sibi est, & e converso. Ad individua itaque consuetudinem pertinet, absque legitimi consensu viri & orationi aliquando non posse vacare, nec continentiam profiteri. Quia ergo iste consensus fuit inter eos, patet eos conjuges fuisse.

¶ Caput hoc in vetustis exemplaribus conjunctum est superiori: & videtur a collectione ex variis locis B. Augustini, potissimum ex libro de virginitalitate confectum.

C. IV. PALEA.

Ioannes Chrysostomus, [id est, auctor operis imperfecti, homil. 32. in Mattheum.]

a Infra ead. c. conjuges. infra ead. c. omnes. Sent. 4. dist. 27. l. 1. v. 2. c. 23. b Sent. ibid. c. l. nec. d. al. corpore. e Sent. 4. dist. 30. f Hactenus magister.

Omnis res per quacunq; causas nascitur, per eadem & dissolvitur. Matrimonium b enim non facit coitus, sed voluntas: & ideo non soluit illud separatio corporis, sed separatio voluntatis. Ideo, qui dimittit conjugem suam, & aliam non accipit, adhuc maritus est. Nam etiam corpore iam separatus est, tamen adhuc voluntate conjunctus est. Cum ergo aliam acceperit, tunc plene dimittit. Non ergo qui dimittit, moechatur, sed qui alteram ducit.

¶ Palea haec est in multis vetustis codicibus. Initium vero usque ad verbum Matrimonium, est regula prima de regulis iuris quae est in decretalibus. Verba autem homilia trigesima secunda sunt in omni res, per quas causas nascitur, per eadem dissolvitur. Matrimonium, &c.

Item auctoritate probatur esse conjugem.

C. V. ¶ Conjugalis pactio, non virginitalis defloratio conjugium facit.

Aut enim Ambrosius in libro de institutione virginis, c. 6.

Cum initiatur e conjugium, tunc conjugii nomen adsciscitur. Non enim defloratio virginitalis facit conjugium, sed pactio conjugalis. Denique cum nuptur puella, conjugium est, non cum viri d. admittitne cognoscitur.

C. VI. ¶ A prima fide desponsationis conjugem verius appellatur.

Item Iheronimus Erymologiarum libro 1. c. 7.

Conjuges e quibus appellatur a prima desponsationis fide, quamvis adhuc ignoretur inter eos conjugalis concubitus.

C. VII. PALEA.

Quod conditio interposita non valeat, ex concilio Africano probatur.

¶ Palea haec abest ab omnibus collatis exemplaribus, deest inceptis; in quorum altero emendatio ponitur tanquam summa sequentis capituli. In neutro autem ad finem capituli procedente tenentur verba illa, idem ex concilio Africano, & ideo sublata sunt.

C. VIII. ¶ De eadem. PALEA.

Quicunque sub conditionis nomine aliquam desponsaverit, & eam postea relinquere voluerit, dimittimus, quod conditio frangatur, & desponsatio irritabiliter teneatur.

¶ Haec palea etiam in decretalibus titul. de conditio. apponitur c. quicunque, & in collectione in quinquaginta partes divisa (qua in tomis conciliorum est post decreta Alexandri tertii) par. 1. cap. 4. citatur ex concilio Africano. Sed in eo, quod extra non habetur.

C. IX. ¶ De eodem.

Item Augustinus de nuptiis & concupiscentia, lib. 1. c. 11.

Conjux vocatur a prima fide desponsationis, quam concubitu non cognoverat Ioseph, nec fuerat cogniturus, nec perierat b, nec mendax manserat conjugis appellatio, ubi nec fuerat, nec futura erat ulla carnis commistio. ¶ Propter quod fidele conjugium parentes Christi vocari ambo meruerunt, non solum illa mater, verum etiam ille pater ejus, sicut conjux matris ejus, utrumque mente, non carne.

¶ Sic est restitutum ex Ivone: cum antea citaretur liber de bono conjugali.

a al. Ipsas. orig. l. v. p. 2. c. 233. b Sup. ead. matrimonium, extra de reg. jur. c. 1. c. Sentent. 4. dist. 27. Anf. l. 1. c. 1. l. v. p. 2. c. 23. Pam. l. 6. c. 14. Poly. l. 6. tit. 4. d. al. viri. orig. e Sent. ibid. l. v. p. 2. c. 3. Pam. lib. 6. c. 15. f Extra de conditio. appof. quicunque. g al. ex. h al. pejerat. Sent. ibid. l. v. p. 2. c. 14. Pam. l. 6. c. 16.

C. X. **¶** *Triplex bonum conjugii sui in parentibus Christi.*

Item in eodem lib. & capite.

Omnem itaque a nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus Christi, proles, fides, sacramentum. Prolem cognoscimus ipsum Dominum Iesum: fidem, quia nullum adulterium: sacramentum, quia nullum divorcium: solus ibi nuptialis concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non poterat sine illa pudenda carnis concupiscentia, quæ accidit ex peccato: sine qua concipitur, qui futurus erat sine peccato.

Item in Dictionario b. præcipit Dominus Moyses, dicens: [Si quis suum alterius in agro oppresserit, morte moriatur: quia uxor alterius violavit.] ¶ Item in legibus Principum sponsa potest legere mentem sponsi, tanquam viri sui.

C. XI. **¶** *Frater sponsam fratris post ejus mortem ducere non potest.*

Item in canonibus inveniuntur.

¶ *Quis desponsaverit sibi aliquam, & præveniente mortis articulo eam cognoscere non potuerit, si nec quis non potest eam ducere in uxorem.*

C. XII.

Item Gregorius Mauritiis Imperatori, ob quemdam comitem, qui nepoti sui mortui desponsatam duxit uxorem.

¶ *Si desponsata puellam proximi sui acceperit in conjugium, anathema sit ipsæ, & omnes consentientes eam sequendum legem Dei morti decernitur. ¶ Nam divina leges thimos, sponsas appellat conjuges, ut in Evangelio: [Accipe Mariam conjugem tuam.] Et illud in Deuteronomio: [Si quis cuiuslibet hominis desponsatam puellam in agro, vel in quolibet loco oppresserit, vel abduxerit in domum suam, moriatur: quia uxorem proximi sui violavit.] non quæ jam uxor erat, sed quæ a parentibus axor fieri debebat. ¶ Sicut nulli Christiano licet de sua consanguinitate, vel quam cognata sua habuit, in matrimonium assumere: ita & de consanguinitate uxoris suæ. ¶ Apud Aristotem ante hoc caput est hoc ut abus ubi littera descriptus, Capitula B. Gregorii doctoris de linea consanguinitatis edita. Postea verò est hic abus ubi littera descriptus. Mauritiis Imperatori ob delictum quemdam comitem, qui nepotis sui mortui desponsatam virginem duxit uxorem. Deinde sequitur. Qui desponsatam, &c.*

C. XIII. **¶** *Uxor mortua licet vivo aliam ducere, sed non repudiatam vel desponsatam.*

Item Hieronymus.

¶ *Uxor si aliud quartum conjugium legitimum. Dum mortua fuerit uxor cuiuslibet, licet illi accipere aliam, sed non repudiatam, nec desponsatam viro, sed liberam: similiter debet de muliere. Unde & Paulus ait: [Mulier, quæ sub viro est, ligata est sub lege viri, quantum vivit vir ejus.] Viro igitur vivo vocatur adultera, si nuptia fuerit alii viro. Si autem mortuus fuerit vir, liberata est à lege viri, ita ut non sit adultera, si conjugia fuerit cum altero viro.*

¶ Ad hoc ante hoc caput refertur c. tria. 736. q. 2. Neutrino tenent apud B. Hieronymum est in ventum.

C. XIV. **¶** *Post mortem alicujus nullus de eius consanguinitate sponsam accipiat.*

Item Gregorius.

¶ *Qui uxorem desponsaverit, vel eam subarripuerit, quamquam postmodum præveniente die*

a Sent. 4. dist. 20. l. 1. p. 1. c. 11. Pann. l. 6. cap. 30. l. 1. c. 12. b. Decret. c. Inj. rad. si quis. d. Sent. 4. dist. 27. Ansel. l. 11. c. 10. Pol. l. 1. c. 4. e. Lev. 22. Math. 23. g. Inj. 23. quæst. 7. nullum. h. l. 1. p. 3. c. 4. Pann. l. 6. c. 24. i. Rom. 7. h. Sent. dist.

mortis ejus nequiverit eam ducere in uxorem, tamen nulli de consanguinitate ejus licet accipere eam in conjugio. Quod si inventum fuerit factum, separaretur omnino.

C. XV. **¶** *De eodem.*

Item Iulius Papa.

¶ *Si quis desponsaverit uxorem, vel subarripuerit, & si præveniente die mortis, si irruentibus quibusdam aliis causis minime eam cognoverit, neque ejus superstes frater, neque ullus de consanguinitate ejus eandem sibi tollat in uxorem alio unquam tempore.*

¶ Sic est emendatum ex manuscriptis & Magistro. Nam in vulgari erat, Iulianus. In Polycarpo autem citatur, ex concilio Triburienti à Iulio Papa confirmato. In quo titulo subest aliquid mendum.

2 pars. Ha omnibus autoritatibus probantur isti esse conjuger. Augustinus testatur contra, dicens.

C. XVI. **¶** *Non est inter eos matrimonium, quos non copulat commissio sexus.*

¶ *Non est dubium illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua commissio sexus non docetur fuisse.*

¶ Caput hoc non est inventum apud B. Augustinum: & videtur summa seq. cap.

C. XVII. **¶** *Ille mulier non pertinet ad matrimonium, cum qua non celebratur nuptiale ministerium.*

Item Leo Papa.

¶ *Cum e societas nuptiarum ita à principio constituta sit, ut præter commissiõnem sexuum non habeat in se nuptia conjunctionem Christi & ecclesie sacramentum, non dubium est illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse nuptiale ministerium.*

¶ In eodibus epistolarum Leonis impressis & manuscriptis in epist. 90. al. 92. ad Rusticum, c. 4. Item, apud Burcardum & Ivo nem longe aliter habet hic locus. Cum societas, inquit, nuptiarum ita ab initio constituta sit, ut præter sexuum conjunctionem haberet in se Christi & ecclesie sacramentum, dubium non est eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua non docetur nuptiale fuisse ministerium. Verum ut respondeat verbi Gratiani, qui manifeste utitur hoc loco depravato, nem, Magistri, & glossæ, & posterorum doctorum, nihil est in textu mutatum.

C. XVIII. **PALEA.**

Benedictus servus servorum Dei Grandis Patriarcha Salaterni, &c.

¶ *Ex divina constitutionis Apostolicam cathedram dicitur posuit orbis terrarum magistrum, ut quid ubique locorum dubitatur, ab ea ratio ejusdem requiratur. Assatus est autem nos suis litteris ejusdem cathedrae sessorum, ac percunctatus est quidem vestras nomine Ioannes, pro connubio filie suæ superstitis, cuius soror defuncta cuidam juveni, Stephano nomine, simplicibus verbis fuerat desponsata, & antequam ad nuptias perveniret, morte præventa: utrum scilicet cum eodem juvene possit matrimonium celebrari superstitis filie, nec ne. Namque testatus est hujus rei rationem apud vos haberi ambigam. Quam Deo docente reddimus his verbis certissimam. Protoplastus ille, radix & origo nostra, detractam sibi costam in mulierem videns formatam, prophetico Spiritu inter alia protulit f. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una. Quibus verbis innouit non aliter virum & mulie-*

a Sent. ibid. Polyc. l. 6. tit. 4. b. Sent. 4. dist. 10. Pann. l. 6. c. 11. 4. Leo epist. 90. ad Rusticum, c. 4. Sentent. ibid. Burcb. l. 9. c. 1. l. 1. p. 3. c. 4. & 139. c. Pann. l. 6. c. 22. Cap. l. 7. c. 103. d. al. solum. e. al. vir. f. Genes. 2.

rem polle hęc unam carnem, nisi carnali copula sibi co-
hæreant. Qui ergo nequaquam multas extraneas mu-
lieri fœdere nuptiali, quo pacto per nuda sponsonis ver-
ba possunt una caro fieri, nullatenus valemus inueniri.
Propinquitatis enim sanguinis verbis dicitur, non verbis
efficitur. Sed neque osculum parit propinquitatem,
quod a nullam facit sanguinis commisionem. Quoni-
am verò ita profus se habet res Ioannis istius, ut velit
secundam filiam illi nuptiis copulare, cui primam jam
deceverat desponsare; censura Apostolici i magistra-
tus mandamus, hoc absque ullius criminis vitio posse fi-
eri, si utriusque 2 partis sederit voluntati. Nam cur
prohibeatur, quod prohibendum b nunquam sancta
scriptura declarat? Sed neque mundana leges connume-
ratis personis, quæ inter se nuptias non 3 contrahunt,
de huiusmodi aliquid dicant. Ne ergo abnegetis, quod
negandum nulla ratione docetis c.

¶ *Valde hæc habetur in plerisque manuscriptis. Est etiam in
prima collectione Decretalium Bernardi Papiensis, & in altera col-
lectione in quinquaginta partes divisa (quæ est inserta tomis conciliorum
post decreta Alexandrini tertii, part. 6. c. 27.)*

1 ¶ *Apostolici*] In tomis conciliorum est, censura Apostolici
magisterii.

2 ¶ *Si utriusque partis sederit voluntati*] Hæc non sunt
in collectione concilii inserta.

3 ¶ *Non contrahunt*] In aliquot veteribus, & in prima col-
lectione Decretalium legitur, nuptias contrahunt: in altera
autem collectione, quibus inter se nuptias contrahere
non licet.

¶ *Item Apostolus d præcipit, ut uxorem reddat debitum viro, &
vir uxori nisi forte ex consensu ad tempus, ut expediat vacent ora-
tioni. Unde datur intelligi, quod sine consensu alterius non licet alteri
vacare orationi. ¶ Item propositum melioris vite vir sumere non
potest sine consensu uxoris, & conversio.*

C. XIX. ¶ *Causa religionis conjugia solvi non
debent.*

¶ *Unde Gregorius scribit Theotista patricia,
lib. 9. epist. 39.*

Sunt e, qui dicunt religionis causa conjugia debere
dissolvi. Verum sciendum est, quia etsi hoc lex hu-
mana concessit, lex tamen divina prohibuit. Per se e-
nim veritas f dicit: [Quod Deus coniunxit, homo non
separet.] Quæ tamen ait: [Non licet dimittere uxorem,
excepta causa fornicationis.] Quis ergo qui huic cœ-
lesti legislatori contradicat? Scimus, quia scriptum
est g. [Erunt duo in carne una.] Si ergo vir & uxor una
caro sunt, & religionis causa vir uxorem dimittit, vel
mulier vitum in hoc mundo remanentem, vel etiam for-
tasse ad illicita vota migrantem; quæ ista conversio 1,
in qua una eademque caro, ex parte transit in continen-
tiam, & ex parte remanet in pollutione? Si b verò u-
triusque conveniat continentem vitam ducere, hoc quis
audeat accusare? quando certum est, quod omnipotens
Deus, qui minora concessit, maiora non prohibuit. Et
quidem 2 multos sanctorum novimus cum suis con-
jugibus & prius continentem vitam duxisse, & postmo-
dum ad sanctæ ecclesiæ regimina migrasse. Duobus e-
nim modis sancti viti etiam à licitis solent abstinere;
aliquando, ut merita sibi apud Deum omnipotentem
augeant: aliquando, ut antea vite culpas detergant.
& infra. ¶ Proinde cum boni conjuges aut meritum
augere desiderant, aut antea vite culpas delere; ut se
ad continentiam adstringant, & meliorem vitam appet-
tant, licet. Si verò continentiam, quam vir appetit,
uxor non sequitur, aut quam uxor appetit, vir recusat, di-

a al. Quia. b al. prohibuit. c al. monstrat. d 1. Cor. 7.
e Sent. 4. dist. 27. Anst. l. 10. c. 13. Trup. s. c. 129. Pann. l. 6. cap. 70.
f Masib. 10. g Gen. 2. h abest à pierisfy. cod.

vidi conjugium non potest a: quia scriptum est: [Mulier potestatem sui corporis non habet, sed vir: s-
militer & vir potestatem sui corporis non habet, sed
mulier.]

1 ¶ *Conversio*] In originali est, ista migratio, vel con-
versio.

2 ¶ *Et quidem*] Hæc sunt restituta in suum locum, quæ
ita transposita fuerant inter vers. licet. & vers. si verò.

C. XX. ¶ *Abique viri consensu monasterio mulier
deputata ad eum redire concessum non
prohibetur.*

¶ *Idem Leonis Episcopi Catanensis, lib. 3.
epist. 34.*

Multorum e relatione comperimus, hanc vosdini
consuetudinem tenuisse, ut Subdiaconi suis licere
miserentur conjugibus. Quod ne denud quisquam
præsumeret, à servo Dei sedis nostræ Diacono ex auctoritate
nostræ, decessoris isto est modo prohibuit, at e-
dem tempore hi, qui jam uxoribus fuerant copulati, o-
num ex iobus eligerent, id est, aut certe nulla ratione
ministrare præsumerent, aut à suis uxoribus abstinere.
Et quantum dicitur, Speciosus tunc Subdiaconus pu-
hac re ab administratione se suspendit officio, & usque
in obitu suo tempus notarii quidem gessit officium, & ad
ministerium, quod Subdiaconi oportuerat exhibere, cessavit.
Post cuius obitum, quia relicta eius Honorata est magna
sociata, à tua eam fraternitate in monasterio cognos-
mus destinaram. Ideoque, si, ut fertur, ejus se matrem
ab administratione suspendit, antedictæ mulieris non ob-
bet officere, quod ad secundam conjugii copulationem
migravit: præsertim, si non tali mente Subdiaconi con-
suetudine est, ut à carnis voluptatibus abstinere. Si ergo
se veritatem, quemadmodum edocui sumus, habere pro-
gnoscis, prædictam te mulierem de monasterio peto-
omnia convenit relaxare, ut ad suum maritum sine ali-
qua possit formidine remeare.

C. XXI. ¶ *Ad uxorem redire cogatur, qui sine
eius consensu, religionem vestem su-
cepit.*

¶ *Idem Hadriano-Panormitano notario, lib. 9.
epist. 43.*

Athosa d latrrix presentium quæstia est, maritum
suum contra voluntatem suam in monasterio Vahia
Abbatis esse conversum. Quod quia ad ejusdem Abba-
tis culpam & invidiam non est dubium pertinere, ex
perientia tua præcipimus, ut diligenti inquisitione ab-
scutiat, ne forte cum ejus voluntate conversus sit, vel
ipsa se mutare promiserit. Et si hoc repererit, & illius
in monasterio remanere provideat, & hanc, sicut pro-
miserit, mutare compellat. Si verò nihil horum est, ne
quodam e fornicationis crimen (propter quod viro li-
cet dimittere f uxorem) prædictam mulierem com-
pulsisse cognoveris, ne illius conversio uxori relicta in se-
culo fieri possit perditionis occasio, volumus, ut mari-
tum suum illi, etiam si jam tonsuratus est, reddere debe-
as, omni excusatione cessante: quia etsi mundana i
præcipit conversionis gratia utrobet invito possessore
vi conjugium, divina tamen lex fieri non permittit. Nam
excepta fornicationis causa, vir uxorem dimittere nulla
ratione conceditur: quia postquam copulatione con-
gii, viri atque mulieris unum corpus efficitur, non potest
ex parte converti, & ex parte in seculo remanere.

1 ¶ *Mundana*] Habetur novella 12. cap. 58. ut est disposita
pud Iulianum.

a al. Licet. b 1. Cor. 7. c 13. dist. c. multorum. Anst. l. 10.
cap. 130. Poly. l. 4. tit. 31. d Sent. dist. Anst. l. 10. c. 13. Basili. l. 10.
c. 46. Trup. s. c. 129. Pann. l. 6. c. 84. Poly. l. 6. tit. 31. e al. quædam
f al. iniquitate. C. XXI

C. XXII. ¶ Sine consensu uxoris religioſa propositum viri firmere non potest.

Item ex 8. Synodo,

¶ Si quis i conjugatus vult converti ad monasterium, non est recipiendus, nisi prius à conjugæ satisfactione proficiente fuerit absolutus. Nam si illo vivente illa per incontinentiam alteri nupserit, proculdubio adultera erit. Nec recipitur apud Deum ejus viri conventio, cujus sequitur conjugalis fœderis profectio. Tales igitur tunc sine culpa sequantur Christum relicto fœculo, si habeant ex pari voluntate castitatis continentiam.

¶ Si quis conjugatus] Hac usque ad vers. Nam si illo habente apud B. Basilium in regulis suis disputatis, cap. 12. Burchardus quidem, Polycarpus & Ivo part. 8. c. 123. citant totum hoc caput ex dicto Basilio. Idem vero Ivo c. 227. & auctor Pannormia nunc episcopus Alexandri secundi Landulpho scriptam: in qua hoc idem ex B. Basilio refertur. Et pari prior illius epistola refertur cap. 33. q. 7. missi.

C. XXIII. ¶ Sine consensu Episcopi viro & uxori causa religionis direrere non licet.

Item ex synodo Eugenii Papæ secundi in synodo Romano, c. 36.

¶ Vir & uxor divertere pro sola religioſa inter se consentient vita, nullatenus sine Episcopi conscientia, ut ab eo singulariter provisio constituatur loco. Nam uxore volente, aut alter eorum, etiam pro tali re matrimonium non solvitur.

C. XXIV. Sine uxoris voluntate viro continere non licet.

Item Iohannes Chrysoſtomus homilia prima in Psal. 5.

¶ Si abſtinet sine uxoris voluntate, tribuis ei fornicationem: & peccatum illius tua imputabitur continentia.

¶ Abſtinet abſque uxoris de adulterio conjugis: apud quem lib. 1. c. 4. habetur sententia, sed non verba, quare restitutus est dicitur ex Ivo.

C. XXV. ¶ Vir non est suscipiendus in monasterium, nisi uxore convertatur.

Item Gregorius Urbico Abbati, libro quinto epistol. 49.

¶ Via Agatho lator præsentium in monasterio dilectionis tue converti desiderat, hortamur, ut cum eorum eam dulcedine dilectioneque à suscipias. & infra. ¶ Quoniam tamen ita suscipiendum esse cognosce, & si uxor illius similiter converti voluerit. Nam dum unum autrumque corpus conjugii copulatione sit factum, incongruum est partem converti, & partem in saeculo retinere.

C. XXVI. ¶ Continentia vota non licet uxori suscipere, nisi eandem vitam vir ejus elegerit.

Item Nicolaus Papa Carolo Regi.

¶ Scripsit nobis Thierberga Regina, se Regia dignitate, vel maritali copula velle exui, & sola vita privata esse contentam desiderare. Cui nos scripsimus non aliter hoc fieri posse, nisi eandem vitam conjunx ejus Lotharius elegerit. & in altera epistola ad Lotharium Regem. ¶ Nam a seculo scriptum [Quod si Deus conjunxit, homo non separet.] Deus tamen, & non homo separat, quando divini amoris intuitu ex consensu utriusque conjugis matrimonium dissolvitur. Aliter autem fieri mutua separationem vestram prohibemus.

^a Sent. ibid. Polyc. ib. Anf. l. 10. c. 20. Burch. l. 9. c. 45. Ivo p. 8. cap. 113. & Ivo Pann. l. 6. c. 81. ^b Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 127. Pann. l. 6. c. 79. ^c Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 130. Pann. l. 6. c. 79. ^d al. de uxore. ^e Sent. ibid. Anf. l. 10. c. 21. Burch. lib. 9. c. 40. Ivo p. 8. cap. 113. & Ivo Pann. l. 6. c. 77. ^f Matth. 19.

¶ Scripsit] Usq. ad vers. elegerit. sunt ex epistola Nicolai primi Carolo Regi scripta, cujus initium est, Nunquam dolorem, & exat in codice monasterii Dominicanorum.

¶ Nam licet] Hac usque ad finem sunt ex epistola ejusdem Nicolai scripta Lothario, cujus initium est, Audito revertentem illo nostro. & exat in eodem codice.

¶ Exat, quod conjugati sine licentia a alterutrius continentiam profiteri non possunt. Sponsi vero etiam inconsulti, quas sibi desponsaverunt, exemplo & auctoritatibus probantur continentiam posse servare. Vt enim refert B. Hieronymus b, Macharius præcipuus inter Christi eremita, celebrato nuptiarum contractu, cum vespere thalamum esset ingressurus, ex urbe egrediens transmarina petri, & eremi solitudinem sibi elegit. ¶ Item B. Alexius Euphantius clarissimi filius, similiter ex nuptiis divina gratia vocatus, sponsam deseruit, & nudus Christo famulari cepit. Horum exemplo patet, quod sponsi sponsarum suarum non ex quoque consensu, continentiam valent profiteri.

C. XXVII. ¶ Desponsata puella non prohibetur monasterium eligere.

Probatur itidem auctoritate Eusebii Papæ dicentis.

¶ Desponsatam & puellam non licet parentibus alii viro tradere: licet tamen illi monasterium sibi eligere.

C. XXVIII. ¶ Desponsata impure monasterium potest eligere.

Item Gregorius in regesto, lib. 6. epistol. 20. ad Fortunatum.

¶ Decreta legalia de desponsatam, si converti voluerit, nullo omnino censuerunt damno multari.

Cum ergo conjugatorum continentia, nisi ex amborum consensu, Deo offerri non valeat, cum vir & sua corpora potestatem non habeat, sed mulier, sponsa autem monasterium possim eligere, & sponsi non ex quoque consensu sponsarum propositum melioris vite assumere valeant, patet quod inter sponsum & sponsam conjugium non est. Item cum secundum 1 Augustinum si illa mulier non pertineat ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse commissio sexus. Item cum secundum Leonem si illa non pertineat ad matrimonium, cum qua non docetur fuisse impetiale ministerium, apparet, quod inter sponsam & sponsam conjugium non est. Item Nicolaus Papa h præcepit, de his, qui ad versarij excecantur, & membrum detruantur, ut ob hanc infirmitatem conjugatium non solvantur. De his autem, qui causa frigidity uxoris dolium reddere non possunt, statuit Gregorius 1 Papa, ut uterque eorum septima manu propinquorum tactu sacrosanctis reliquiis jurando dicat, quod nunquam per commissioem carnis conjuncti una caro effecti fuissent: tunc mulier secundas nuptias potest contrahere, vir autem, qui frigida natura est, maneat sine spe conjugii.

¶ Secundum Augustinum] Gratianus hic repetit, quæ sup. c. non est dubium, & o. cum societas, ex Augustino & Leone attulit valde corrupta, ut ibi notatum est.

C. XXIX. ¶ Si mulier probaverit, quod à viro suo nunquam cognita fuerit, separari.

Unde idem 1 scribit Venerio Cavalirano Episcopo, ita dicens.

¶ Idem] Hoc idem copus infra 33. quæst. 1. citatur ex Gregorio Joanni Ravennatis Episcopo: item, a Burchardo & Ivone, p. 8. c. 178. In Pannormia autem exprimitur, Gregorius junior. Sententia vero ipsa refertur ex Gregorio in Decretalibus tit. de frig. & malis. cap. laudabilem. & ab Ivone ead. part. c. 80. ex Capitularibus, ubi habetur, lib. 6. cap. 33.

¶ Vod & autem interrogasti de his, qui matrimonio juncti sunt, & nubere non possunt, si ille

^a al. consensu. Sent. ibid. ^b Lib. 6. cap. 92. ^c Sentent. ibid. Anf. lib. 10. c. 6. Burch. lib. 8. c. 19. Ivo p. 7. c. 40. ^d Sent. ibid. ^e 1. Corint. 7. ^f Sup. ea. non dubium. ^g Sup. ea. cetera societas. ^h Inf. 32. q. 7. h. qui. ⁱ 33. q. 1. requisisti. ^k Inf. 33. q. 1. quod autem. Sent. Anf. 34. Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 9. c. 40. Ivo p. 8. c. 80. & 178. Pann. l. 6. c. 25.

aliam, vel illa alium possit accipere, de his ita scriptum est: Vir & mulier, si se conjunxerint, & postea dixerit mulier de viro, quod non possit coire cum eo, si potest [per verum iudicium] probare quod verum sit, accipiat at alium.

¶ **Scripturam** Auditor glossa hic ait, in Lombarda: & 7. 93. q. 1. hoc eodem loco ait. primo libro capitulari. Caroli scilicet in Lombarda. Nunc habetur Capitul. l. 6. c. 55. addit in extremo his verbis, eod quod iuxta Apostolum non potuit illi reddere suum debitum.

Ecce impossibilitas coeundi, si post carnalem copulam inventa fuerit in aliquo, non soluit conjugium. Si vero ante carnalem copulam deprehensa fuerit, liberum facit mulieri alium virum accipere. Vnde apparet illi non fuisse conjuges, alioquin non liceret ei ab invicem discedere, excepta causa fornicationis: & sic discedentes oportet manere inuictos, aut sibi invicem reconciliari. ¶ Item si a sponsa conjuges esset, mortuo sponso remaneret vidua. Si autem vidua esset, vir ejus ad sacros ordines consecrari non posset. Marius enim vidua, a quo, sicut & bigamus, sacerdos fieri prohibetur. Ex huius autem copula nullus prohibetur a sacris ordinibus. Vt enim ait Pelagius Papa. [Nihil est quantum ad hunc articulum attinet] quod ex ebrietate de canonicis instituitur. Apparet ergo hoc non fuisse conjuges. ¶ Item si conjuges essent, discessio ab invicem esset divortium. Sed horum separationem negat Ambrosius esse divortium, dicens de B. Maria, quam sibi Ioseph desponsaverat, & in suam duxerat: [Ioseph] nunquam cognovit eam. Nam si vir iustus eam cognovisset, nunquam a se discedere passus esset: nec Dominus, qui uxorem preceperat a viro non discedere, nisi causa fornicationis, commendans eam discipulo, auctor divortii fuisset. Ecce commendatio Mariae Iohanni, & detrahitur Ioseph negatur fuisse divortium, quia Ioseph non cognoverat. Vnde apparet eos non fuisse conjuges. Si autem B. Maria, quam sibi Ioseph desponsaverat, & in suam duxerat, conjuges negatur fuisse, multo minus ista, quae simpliciter sponsa erat, conjuges esse appellanda.

¶ **Ioseph** Verba B. Ambrosii lib. 2. comment. ad c. 1. Luc. (qua propius accedunt ad hunc locum, quam qua habentur l. 10. ad cap. 23.) sunt haec. Vtique si convenissent, nunquam virum proprium reliquisset, nec vir eam iustus passus esset a se discedere. Quomodo autem Dominus divortium precepisset, cum ipse sit sententia, quia nemo debet dimittere uxorem, excepta causa fornicationis.

C. XXX. ¶ Sororem uxoris polluent, neutram valet habere.

Item ex concilio Aurelianensi 1. Vi dormierit b cum duabus fororibus, & una ex illis antea uxor fuerit, neutram ex ipsis habeat, nec ipsi adulteri unquam in conjugio copulentur.

Id est, nec propria uxori sibi licet reddere debitum, quam sibi redidit illicitam fororem ejus cognoscendo. Nec etiam post mortem uxoris licet ei, vel adultero, alicui copulari in conjugio.

¶ **Aurelianensi** Hoc idem infra 32. quae 32. qui dormierit, videtur citare, ex concilio Moguntino. Sed in nullo Aurelianensi aut Moguntino est inventum: quemadmodum neque sequentia in Triburienensi.

C. XXXI. ¶ De eo, qui dormivit cum sponsa fratris sui.

De sponsa vero e contra legitur in concilio Triburienensi.

¶ **Vidam** e desponsavit uxorem, & dotavit eam, & cum ea coire non potuit: quam clanculo frater ejus corripit, & gravidam reddidit. Decretum est, ut quamvis nupta esse non potuit legitimo viro, desponsatam tamen fratri frater habere non possit: sed moechus & moecha fornicationis quidem vindictam sustineant, licita vero conjugia non negentur.

a Sent. 4. dist. c. 27. Sup. dist. 34. ult. Ambrosius ad c. 1. Lucae, & de institutione virginum, c. 5. & 7. b 32. q. 7. qui dormierit. Burch. l. 17. c. 3. lvo p. 9. c. 69. c Burch. l. 17. c. 49. lvo p. 9. c. 100.

C. XXXII. ¶ Si quis sponsam filii sui oppresserit, simul cum eo sine spe conjugii maneat.

¶ **Si quis** a sponsam filii sui oppresserit, & postea filius ejus eam duxerit, pater postmodum non habeat uxorem, nec mulier virum. Filius, qui patris facinus ignoravit, aliam accipiat.

Si illa, quam vir fororis suae cognoverit, perpetuo copulari prohibetur, hic vero, qui sponsam fratris sui corripuit, peracta poenitentia matrimonium contrahere permittitur, apparet haec non fuisse conjuges fratris ejus. ¶ Item mulier causa fornicationis a viro suo dimissa, aut ea reconciliatur, aut ea vivente in nuptia manebit. De sponsa vero contra invenitur in primo libro, Capitulari, c. 105. & l. 7. c. 10. quibus locis sic legitur.

C. XXXIII. ¶ Si sponsus raptam recipere noluerit, licet filii alieni bene.

¶ **Raptor** b poenitentia publica mulctetur. Raptor vero, si eam sponsus recipere noluerit, & ipsa eidem crimini consentiens non fuerit, licentia nubendi alicui negatur.

C. XXXIV. ¶ De eodem. Item ex concilio Toletano.

¶ **Tatutum** e est facto conventu, ut si quis sponsam alterius rapuerit, publica poenitentia mulctetur, & sine spe conjugii maneat. Et si ipsa eidem crimini consentiens non fuerit, licentia nubendi alii non negatur. Quod si post hac conjugere se praesumpserint, utique utriusque satisfacionem & anathematizentur.

In nullo Toletano concilio inventum est. Sed ferè ead. legitur in concilio Rhemonensi Toletano, & lib. 1. Capitul. cap. 101. & lib. 7. c. 10. in legibus Longobard. lib. 1. tit. de rapt. mul. l. 2.

¶ **Vique ad satisfacionem** Haec verba non sunt in Toletano, neq. in Capitularibus, sine tamen apud Burchardum & Irenaeum, qui etiam citant Toletanum.

¶ **3 pars.** Apparet d. ergo hanc non fuisse conjugem, cui uxore sponsa, alteri nubendi licentia non negatur. Quomodo ergo frater dicitur Ambrosius, & reliqui Patres, sponsa conjugis appellatur, & hu omnibus argumentis conjuges non esse probantur? Sed scriptum est, quod conjugium desponsatione initiatur, consummatione perficitur. Vnde inter sponsum & sponsam conjugium est, si institutum; inter copulatos est conjugium ratum.

C. XXXV. ¶ In desponsatione conjugium initiatur.

¶ **Unde Ambrosius.** Cvm initiatur e conjugium, conjugii nomen affiscitur, non cum puella viri s admittione cognoscitur.

¶ **Integer textus** affertur sup. ead. cum initium. Ecce quod in desponsatione conjugium initiatur, non perficitur.

C. XXXVI. ¶ Coniugiorum commissio matrimonium perficit.

¶ **Item Ambrosius** in lib. 1. de Patriarchis. In omni g matrimonio conjunctio intelligitur spiritualis, quam confirmat, & perficit conjugiorum commissio corporalis.

¶ **Capit hoc** non est inventum apud Ambrosium, neq. sequens apud Hieronymum.

C. XXXVII. ¶ Matrimonium sponsali coeuntione initiatur, commissio per perficitur.

¶ **Item Hieronymus** super Abdiam Prophetam. Vapropter b in filiabus vestris fornicabantur, & sponsae vestrae adulterae erunt. Norandum est, quod in filiabus dicit fornicationem futuram.

a Sentent. 4. distind. 27. Burch. l. 17. cap. 11. b lvo p. 9. cap. 26. c Sent. 4. dist. 27. Burch. l. 17. c. 37. lvo p. 1. c. 171. d Sup. cum uxoriatur. & 7. si quis desponsata cum sequenti uxor. e Sup. ead. cum initiatur. lvo p. 8. c. 2. f al. vltim. g Sent. 4. dist. 30. h Of. 4. & 10.

in conjugibus adulteria : quæ sponsali conventionē ini-

C. XXVIII. ¶ Cum desponsata fuerit tradita, & in fons deducta, recte conjux appellatur.

Item Ambrosius ad Paternum, epist. 66.

¶ Ipsi a desponsata sibi, & tradita utatur, citè i conjugum vocatur.

¶ Item Apud B. Ambrosium legitur, utatur, conjugum vocatur. Sicut etiam apud Irenæum. Et quæ antecedunt, ac sequuntur, ostendunt aliam fuisse ipsius mentem, atq. Gratianus patet, & auctor Panormita.

¶ Quæ autem post nuptialia pacta non statim tradantur sponsæ, Augustinus in libro de civitate dei, c. 3. ostendit, dicens.

C. XXIX. ¶ Quare sponsa post pactum non statim tradantur.

¶ Nihilum est b, ut jam pacta sponsa non statim tradantur, non videntur habere maritus datam, quam non suffragaverit sponsus dilatare.

¶ Hæc ratio distinctionem intelligenda est illa auctoritate Augustini. [Non datur non est illam mulierem non pertinere ad matrimonium, non quæ datur non fuisse commissio sexus.] Ad matrimonium perfectum, subintelligendum est, tale videlicet, quod habeat in se Christi & Ecclesie sacramentum. Ita & illud Leonis Papæ in synodo est. Sed obijciunt illud Augustini. [Inter Matrem & Ioseph fuit perfectum conjugium.] Sed perfectum intelligitur non officium, sed ex eis, quæ continentur c. officium conjugii, ex fide videlicet, prelo, & sacramento. Quæ omnia inter Christi pariter fuisse, auctoritate Augustini probatur. Cuncta ergo, quæ de nuptiis conjugio inducuntur, de perfecto intelliguntur, quæ ipsius conventionem est initiatum, & officio corporali continentur est confirmatum. Illa vero quibus separabile conjugium ostendit, de initio intelliguntur, quod nendum officii perfectum est. ¶ Potest & aliter distinguere. Sponsa appellatur conjugii in scriptura, sive futurorum, non effectus presentium. Vide Ambrosium d. cum dixisset, cum initiatum conjugium] un addidit, non res, vel effectus, sed [tunc nomen conjugii] ostendens tales conjugii nomen habere, non rem, vel effectum. Item Augustinus cum de parentibus Domini loqueretur. [Imago fuerunt mente, non carne, sicut & parentes.] Ex hoc dicitur, quod sicut Ioseph Pater Domini dicitur est non effectus generis, sed officio, & ita providendi, sic & conjux nomen appellatur non conjugii effectus, sed subministratio necessitatis, & ad viduam e mentis affectu. Hinc August. ait. [Cum nomen accipere Mariam conjugem tuam.] conjugem nominant, quæ facta erat uxor. Hinc & Beda super Leviticum l. [¶ Si quis sponsum alterius violaverit, &c.] sponsum uxorem dixit, non quæ nec erat, sed quæ futura erat uxor. Hinc etiam Hieronymus super Matthæum in Evangelio g. [Cum esset desponsata.]

C. XL. ¶ Consuetudine scripturæ, sponsa conjugis, & sponsa viri appellatur.

¶ Item Ioseph virum Mariæ. ¶ Cum virum audierit, suspicio tibi non subeat nuptiarum, sed recordate consuetudinis scripturarum, quod sponsi, viri, & sponsa, vocentur uxores. ¶ Non ab alio inventa est, nisi Ioseph: qui penè licentia maritali futura uxoris operam dicitur. ¶ [Ioseph filii David, &c.] jam & supra dicitur sponsas uxores appellari, quod plenius liber ad Hebraeos docet.

C. XLI. ¶ De eodem. Item super Genesim.

¶ Item super Genesim. a. For p. l. m. Pan. l. c. 17. b. Sent. 2. dist. 27. 100 par. 8. c. 19. Panorm. l. c. 17. d. Sup. ead. non dubium. Sup. ead. cum societate. Sup. ead. d. Maria. c. al. comitantur conjugium. d. Sup. ead. comitantur. e. al. andruidus. Sup. ead. conjux. f. Ad c. 1. g. Math. 1.

Egressus a itaque Loth, locutus est ad generos suos, qui accepturi erant filias suas. In sequentibus filia Loth virgines esse dicuntur. Et ipse ad Sodomitas dixit: b [Ecce duæ filie meæ, quæ non cognoverunt virum.] Nunc autem dicitur, habuisse generos. Quidam arbitrantur eas, quæ viros habuerunt, in Sodomis perisse, & quæ virgines erant, cum patre exiisse. Sed Hebraica veritas habet, [Egressus Loth locutus est ad sponfos i, qui accepturi erant filias ejus.] Necdum igitur virgines filia matrimonium fuerant copulata.

In hoc capite Gratianus retulit verba glossæ ordinariæ in cap. 19. Gen. ex Hieronymo.

i ¶ Sponfos] Sequebantur hæc, suos, quod quidem magis verum esse videtur, ex hoc quod sequitur, qui accepturi, &c. quæ sunt expuncta, quia neg. apud B. Hieronymum, neg. in glossæ ordinariæ habentur. Ex istis vero addita sunt a vers. Necdum. usq. usque, quoniam inde colligitur id, quod vult Gratianus.

¶ Unde datur intelligi, quod scriptura sponsi generos vocat.

C. XLII. ¶ Maria conjux dicitur more scripturæ, cum simpliciter sponsa esset.

Item Ioannes os aureum homilia quarta ad c. 1. Math.

¶ Priusquam convenirent. Non dixit, priusquam in sponsi adduceretur domum. Hunc quippe morem servabat antiquitas, ut sponsa in sponforum domibus haberetur. Quod nunc quoque fieri interdum videmus. Ve enim generi Loth sponso fuerunt leguntur habitasse, cum sponsis nondum sibi copulatis lege conjugii; sic habitabat etiam d. Maria cum sponso. ¶ Neque enim eam voluit de domo expellere, sed dimittere. ¶ [Noli e timere accipere Mariam conjugem tuam.] Quo sermone sponsam similiter indicavit, sicut etiam eos, qui adhuc sponsi sunt, generos appellare scriptura consuevit. Quid enim est (accipere) domi profecto retinere. Tam enim illam mente dimiserat. ¶ Sicut enim postea illam commendavit Christus ipse discipulo, sic & nunc Angelus copulat sponso, non in fœdus solenne conjugii, sed in consortium communis habitaculi.

C. XLIII. ¶ Dominus non commendasset matrem discipulo, si eam Ioseph cognovisset.

Idem homilia 7. ad idem c. 1. Math.

¶ Si enim cognovisset eam, & loco habuisset uxoris, quomodo illam Dominus quasi absque solatio, & nihil penitus habentem, discipulo commendasset, iubens sibi, ut eam reciperet sram?

C. XLIV. ¶ Maria uxor Ioseph appellatur, quia sic ab eo putabatur futura.

Item Origenes in eodem, homilia 1. Evang.

¶ Inventa g est habens in utero] A B. Ioseph, qui licet eam non contingeret, futura tamen, ut putabatur, uxoris omnia noverat. ¶ Si tibi uxor nominatur, si desponsata tibi esse dicitur, non tamen tibi uxor est, sed Dei unigeniti electa mater est. ¶ Dico conjugem propterea, ut diabolo virginisatem ejus occultem, & ut Iudeorum praviratem excludam, atque desiccam, & ut legis instituta non destruiam. In consequentibus demonstrabo, quod nec ista tua conjux, secundum consuetudinem conjugii habeatur, nec iste qui generatur, tuus filius esse credatur.

¶ Desponsata] Sic est emendatum ex ipsa homilia. Antea legebatur, & si in desponsatione uxor tibi esse dicitur, & licet etiam nonnulla emendata & addita.

a Beda in quæstionibus in Genes. ex Hieron. b Genes. 19. c Genes. 19. d Math. 1. e Copiosius in homilia f Ioan. 19. g Copiosius in homilia.

C. XLV. ¶ Ad nuptias Maria Ioseph non pervenit. Item Gregorius in expositione Evangelii. homilia 26.

Sic quippe a discipulum Dominus post resurrectionem suam dubitare permittit, nec tamen in dubitatione deseruit, sicut ante natiuitatem suam habere Mariam sponsum voluit, qui tamen ad eius nuptias non pervenit. Nam ita factus est discipulus dubitans, & palpans testis veræ resurrectionis, sicut sponsus matris faceret castos integritatæ virginitalis.

Ex his omnibus auctoritatibus apparet, sponsos conjuges appellari spe futurorum, non re presentium. Quomodo ergo conjuges a prima fide desponsationis appellantur, si ista, qua affectus sponsa, conjugis esse negatur? Sed a prima fide desponsationis conjugis dicitur appellari, non quod in ipsa desponsatione sui conjugis, sed quia ex fide, quam ex desponsatione sibi invicem debent, postea efficiuntur conjuges: sicut per fidem dicitur remitti peccata, non quod ante baptismum per fidem remittantur, sed quia fides est causa, quare in baptismum peccata emundantur. ¶ Illud autem Iovinii Chrysostrami: [Matrimonium b non facit coniugis, sed voluntas.] Item illud Ambrosii c [Non desoratio virginitalis, sed pactio conjugali matrimonium facit.] ita intelligendum est: coniugis sine voluntate contrahendi matrimonium, & desoratio virginitalis sine pactio conjugali non facit matrimonium, sed procedens voluntas contrahendi matrimonium, & conjugali pactio facit, ut mulier in desoratio sua virginitalis, vel in carnis dicitur nubere viro, vel nuptias celebrare. ¶ Item Syriacus Papa d desponsationem sponsa a sponsa vocat conjugalem separationem. ¶ Sed talis desoratio dicitur violatio conjugii non iam existentis, sed futuri, ut ex ipsa desponsatione speratur. Sic & diabolus dicitur cecidisse a beatitudine, non solum quam tunc habebat, sed etiam, ad quam habendam creatus erat. ¶ Sic qui merito sua vita vel scientia in sacerdotem, vel Episcopum eligitur, si interim electionem suam cassam meruerit, dicitur amittere sacerdotalem vel episcopalem auctoritatem, non quam acceperat, sed ad quam accipiendam electus erat. Non ergo illa auctoritate sponsa conjugis potest probari. Sed concedatur quod sponsa non sit conjugis, tamen quartum, utrum liceat remanere prioris conditionis.

C. XLVI. ¶ Puella desponsata prioribus reddenda sunt, si eu rapta fuerint.

Hoc autem prohibetur auctoritate Ancyrani concilii, c. 11. in quo statutum sic legitur.

Desponsatas, f puellas, & post ab aliis raptas, placuit erui, & eis reddi, quibus ante fuerant desponsatas, etiam si eis a raptoribus vis illata confiterit.

C. XLVII. ¶ Communionem privetur sponsa, nisi raptorem deserere, & ad sponsum suum redire voluerit.

Item Iohannes octavus 1 Romano Episcopo.

Atho g presentium lator, dum in nostro servitio fideliter excubaret, quendam virum foeminam sibi desponsatam conqueritur rapuisse. Et ideo fraternitas tua nostra auctoritate suffulta, suffraganeos suos Episcopos presentialiter convocet, & sic unanimi sententia, si sponsam huic raptor non reddiderit, tam idem, quam rapta, si ad pristinum sponsum remeare noluerit, omni communionem priventur.

¶ 1 ¶ Octavus] Sic est restitutum ex plerisque vetustis, & Iovinii. In vulgatis erat, Chrysostramus.

4 pars. Sed aliud est prioris conditioni remanere, & de nuptiis cum alio agere: aliud est rapti, hoc est, illiciti, consuprari.

C. XLVIII. ¶ Quid sit raptus.

Unde Ildorus Etymolog. lib. 5, c. 26, ait.

a Ioan 20. b Sup. ead. matrimonium. c Sup. ead. cum mittatur. d Infr. c. de conjugali. e al. & f Anf. l. 10. c. 8. Burch. l. 9. c. 38. lvo p. 8. c. 176. Pannorm. l. 6. ca. 19. g lvo par. c. 64.

Raptus a est illicitus coniugis, a corrupendo autem unde qui rapta potitur, stupro fruitor.

Hac autem non ab aliorum, sed alii desponsata nuptiis.

C. XLIX. ¶ Ibi raptus admittitur, vel puella adducitur, de cuius ante nuptias nihil actum probatur.

Raptam vero talem dicit prohibet Gelasius Papa, dicens.

Lex b illa prateritorum Principum ibi raptum dicit esse committum, ubi puella, de cuius ante nuptias nihil actum fuerit, videatur abducta.

5 pars. Quid autem in fine capituli subiungitur [etiam] est a raptoribus vis illata confiterit. id est additum est, quia raptarum alia se rapiendo exponunt, alia rapti abducuntur. Quilibet ergo modo raptarum, prioris reddenda sunt. Hoc autem, ut supra, dictum est, non inter raptas, sed inter alii desponsatas numeratur, & ideo c non est huic auferenda, & prior reddenda. Sequuntur alii auctoritates, quibus ista prohibetur nubere sicut, & jubentur redire ad priora vota.

C. L. ¶ Puellam alii desponsatam alter accipere non valet.

Aut enim Syriacus Papa Hymerio Episcopo Tarraconensi, epist. c. 4.

De d conjugali violatione requisiti, si puellam alii desponsatam alter in matrimonium possit accipere. Tale ergo connubium anathematizamus, & modis omnibus, ne fiat, prohibemus: quia illa benedictio, quam nuptiarum sacerdos imponit, apud fideles, cuiusmodi facilligui instar est, si ulla transgressione violetur.

¶ 1 ¶ Tale ergo] In epistoliarum Syriaci codicibus, & in codice canonum, & apud ceteros collectores [præter Pannormiam], sic capitular. Caroli Basilea impressi, lib. c. ult. legitur: Hoc p. fiat, modis omnibus inhibemus. Sed quoniam in casu si mentis anathematizati, non est mutatum.

Sed auctoritate hac Syriaci illa prohibetur ad secunda non nuptias, que in propriam ditionem est ducta, & cum sponsa sua sit velata & benedicta. Talium desponsatione violatur benedictio, quam nuptiarum sacerdos imponit. Verum hanc necesse non sponsum in suam ditionem, nec cum ea benedictionem acceperat. Non ergo hac auctoritate huiusmodi copula prohibetur. ¶ Item illud Episcopi Pannorm. [Desponsatam e puellam non licet parentibus alii viro tradere, similiter & de huiusmodi desponsata intelligitur, que videtur non sponsa est velata & benedicta. ¶ Item obicitur illud Gregorii c. [Que propter frigiditatem a viro suo separata est, & alii rapta,] vir ejus aliam cognoverit, illa est detrahenda secundo, & reddenda primo.] Sed eodem modo solvitur: quia ista videlicet non ita benedictionem acceperat.

[Augustinus de fide passionis, & consensu.]

¶ Etiam in decretalibus tit. de sponsa dicitur, casus ex Augustino, apud quem non est inventum.

C. LI. ¶ Si quis alium mulieri consensu sponsum fecerit, non licet illi aliam ducere.

P A L E A.

Dvobis modis dicitur fides, passionis & consensu. Si aliquis alium mulieri fidem fecerit passionis, non debet aliam ducere. Si aliam duxerit, penitentiam debet agere de fide mentita, maneat tamen cum illa, quam duxit. Non enim rescindi debet tantum sacramentum. Si autem fecerit fidem consensu, non licet aliam ducere. Si autem duxerit, dimittet eam, & adhærere priori.

Est autem fides passionis, quando aliqui promittit fidem illiciti, quod eam ducet, si permiserit ei rem secum habere, &

a 36. q. 1. raptus. lvo p. 8. c. 26. Pannorm. l. 6. c. 33. b Infr. 36. q. 1. lex illa. In codice Theod. lib. 8. tit. 24. de rapto virge, vel viduarum. l. 1. Poly. l. 6. tit. 4. Anf. l. 10. c. 11. c Sup. desponsata. d Infr. ibid. Anf. l. 10. c. 9. Burch. l. 9. c. 31. lvo p. 8. c. 169. Pannorm. l. 6. c. 33. e Infr. ead. desponsata. f Infr. 33. q. 1. requisisti.

etiam per consensu. Fides autem consensus est, quando etiam si non fingit manere, corde tamen & ore consensit dicere, & mutuo se circumstant uoxe alii, & mutuo se suscipiant.

CAUSA XXVIII.

Udam infideli in conjugio positus ad fidem conversus est, uxor uero odo fidei Christiana ab eo discipul. Hæc quondam fidelem in uxorem accepit, qua mortua salutaris effectus. Tandem uita & sancta merito in Episcopum eligitur.

- 1. He primus queritur, an conjugium sit inter infideles.
- 2. Secundo, an liceat huic aliam ducere, priore uirgine.
- 3. Tertio, an sit reparandus bigamus, qui ante baptismum habuit uxorem, & post baptismum alteram.

QVÆSTIO I.

Quid autem inter infideles conjugium non sit, multis auctoritatibus probatur. Aut enim a Paulus: [Omne, quod non est ex fide, peccatum est.] Coniunctio autem infidelium non est ex fide: & ideo peccatum est. Non est conjugium, quia nullum conjugium peccatum est. Item b Augustinus 1: [Non est uera pudicitia hominis infideli cum conjugio sua.] Ubi autem uera pudicitia esse non potest, ibi nec uerum conjugium est. Item Ambrosius 2: [Iustus & iustus dimittit uxorem suam, per quam iustitiam ad Deos aduenit: Non est enim peccatum in matrimonio, quod extra Dei decretum est factum. Sed cum cogitatur, ut emendandum.] Item Augustinus 3: [Non est ratio conjugii quod sine Deo est.] Ex his omnibus auctoritatibus patet conjugium non esse inter infideles. Sed contra alia ueritate aduersus, quibus probatur conjugium esse inter infideles. Quoniam prima est illud Euangelii, quod Christus ait c: [Erat quædam uxor, duo in tres, & tres diuiserunt in duos.] Quod ad conjugium illas enumerasset, uxorem in uirum esse diuiserunt, & conuerso. Item: [Qui & non odit patrem, aut matrem, aut uxorem, aut fratrem propter me, non est meus discipulus.] Uxor infidelium, non fidelem, dixit odio habendam. Item: [Cuius est qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem, aut fratrem, uel uxorem propter me, centuplum accipiet, &c.] Verum in uirum infideli signifiat, que propter Christum dimittitur, dum peccatum est, quam Christus fidei deseruit. Item Apostolus 1: [Si quis fratrem uxorem habet infideliem, & hæc consensus habitatio non est, non dimittat illam: & si qua mulier habet uirum infideliem, & sic consentit habitare cum illo, non dimittat uirum.] Item ad Titum 2: [Sicut in passione B. Clementis h. de Theodora & Sisonio legitur mirabiliter corrigisse.]

- 1. Augustinus: Verba ista B. Augustini referuntur 7. ead. seculum, uel. nec uera.
- 2. Ambrosius: Hæc sunt potius accepta ex glossa ordinaria ad hunc indicatum.
- 3. Augustinus: Hoc non est inventum apud B. Augustinum. Verum apud B. Ambrosium in idem c. 7. prima ad Corinthios sic legitur: Non enim ratum est matrimonium, quod sine Deo uoluntate est, & similia in glossa ordinaria, ibidem ex B. Ambrosio.

C. I. ¶ Bigami probantur, qui ante baptismum habuerunt unam, & post baptismum alteram.

a Rom. 2. b Lib. 2. de adult. conjug. c. 18. Sent. 2. dist. 39. c. 29. d. ad Cor. & ibi glossa ordin. e. Luc. 12. d. Luc. 14. e. Matth. 1. f. 1. Cor. 7. g. Ad Tit. 2. h. In Abthia bigamia, & uis. Clementis antiquum.

Item Innocentius Papa Ruffo & Eusebio Episcopis Macedonibus, epist. 23. cap. 2.

Nam quid non a erunt admittendi in hereditatis consortiuta, qui ex ea suscepti sunt, que ante baptismum fuit uxor? eruntque appellandi uel naturales, uel spurii, quia non est matrimonium legitimum (ut uobis uideatur) nisi illud, quod post baptismum assumitur: Ipse Dominus cum interrogaretur a Iudæis, si liceret dimittere uxorem, atque exponeret fieri non debere, addidit: [Quod Deus coniunxit, homo non separet.] Ac ne de his putetur esse locutus, qui post baptismum uxores fornicantur, meminerint hoc & a Iudæis interrogatum, & Iudæis esse responsum. Quæro, & sollicitus quæro, si una & eadem sit uxoribus, qui antea catechumenus, & postea sit fidelis, filiosque ex ea, cum esset catechumenus suscepit, & postea alios filios, cum fidelis; utrum sint fratres appellandi, an non habeant postea defuncto Patre cum ceteris hereditandæ hereditatis consortium, quibus filiorum nomen regeneratio spiritalis creditur abstulisset. Quod cum ita sentire atque iudicare absurdum est, quæ (malum) ratio est hoc defendi, & uacua magis opinione iactari, quam aliqua auctoritate roborari, cum non possit inter peccata deputari, quod lex præcepit, & Deus injunxit?

C. II. ¶ In fidelibus potestate sit, post baptismum uxorem recipere, quam ante dimiserat.

Item ex decreto Eutychemi Papæ.

2. ¶ Si quis e gentilibus gentilem uxorem dimiserit ante baptismum, post baptismum in potestate ejus erit, eam habere, uel non habere.

C. III. ¶ Fidelis infideliem discedentem sequi non cogitur.

Idem.

Simili modo, si unus ex conjugatis baptizatus est, & alter gentilis, & sequi non uult, sicut dicit e Apostolus, infidelis si discedit, discedat.

C. IV. ¶ Sine culpa inquitur uxor, que cum infideli habitare noluerit.

Item Augustinus de fide & operibus, c. 16.

Uxor i legitima societate conjuncta, sine ulla culpâ parclinquitur, si cum uiro Christiano permanere noluerit. Non attenditur eo modo illam rectissime dimitti, si uiro suo dicat: non ero uxor tua, nisi mihi de latrocinio diuitias congeras, aut nisi solita lenocinia, quibus nostram domum transigebas, etiam Christianus exerceas, aut si quid aliud uel facinorosum, uel flagitiosum in uirino uerterat, quo delectata, uel libidinem explebat, uel fidelem uictum habebat, uel etiam ornator incedebat. Tunc enim ille, cui uxor hæc dicit, si ueraciter egit penitentiam, & ab operibus mortuis, quando ad baptismum accessit, habetque in fundamento fidem, que h per dilectionem operatur, proculdubio plus tenebitur amore diuinæ gratiæ, quam carnis luxuriæ: & membrum, quod eum scandalizat, fortiter amputabit.

¶ Uxor] Locus Augustini sic habet: Quamobrem & illud, quod dicunt, uelint probare cupientes, quantum ualeat sola fides, ubi Apostolus dicit, quod si infidelis discedit, discedat: non est enim seruituti subiectus frater aut soror in huiusmodi, id est, ut propter fidem Christi etiam ipsa uxor legitima societate conjuncta, sine ulla culpa relinquatur, si cum uiro Christiano propter hoc quod Christianus est, permanere noluerit, non

a Sup. dist. 20. deinde 9. nam quid. Burch. l. 4. c. 33. Ivo p. 1. c. 39. Pam. l. 6. c. 96. b. Matth. 19. c. Burch. l. 9. cap. 59. Ivo p. 8. c. 195. Pam. l. 6. c. 97. d. Burch. l. 9. c. 60. Ivo p. 8. c. 196. Pam. l. 6. c. 97. e. 1. Cor. 7. f. Beda 1. Cor. 7. Ivo p. 8. c. 21. Pam. lib. 2. c. 22. g. Flehr. 9. h. Galat. 3.

